

**DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA TASHKIL ETILADIGAN
LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISH**

Izzatullayeva Sevara Baxritdin qizi

***Annotatsiya:** Davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etiladigan loyihalarni moliyalashtirish sohasida ilmiy va amaliy jihatdan keng ko'lamli izlanishlar olib borilmoqda. Ushbu moliyalashtirish shakli davlat va xususiy sektor o'rtasida faol hamkorlik o'rnatishga asoslangan bo'lib, infratuzilmani rivojlantirish, ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish hamda iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sohalarida muhim rol o'ynaydi.*

***Kalit so'zlar:** moliyaviy bitimlar, moliyalashtirish, davlat, ijtimoiy xizmatlar, byudjet, investitsiyalar, investorlar, xizmat, moliyaviy resurslar.*

Moliyalashtirishning ushbu shakli davlatning cheklangan byudjet imkoniyatlarini kengaytirish, xususiy investorlarning sarmoyalarini jalb etish va samarali boshqaruvni amalga oshirishga xizmat qiladi. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarida moliyaviy resurslar olishda va ularni boshqarishda qatnashuvchilar o'rtasida manfaatlar bilan risklar muvozanatini saqlash zarurati yuzaga keladi. Bu jarayonda loyihaning turiga, hajmiga va sektorga xos xususiyatlarga e'tibor qaratish muhim ahamiyat kasb etadi. Moliyalashtirish jarayonida foydalaniladigan asosiy manbalar qatoriga davlat byudjetidan ajratmalar, xususiy sektor tomonidan kiritilgan sarmoyalar, bank kreditlari, moliya bozorlaridan mablag' jalb qilish va xalqaro moliyaviy tashkilotlarning grantlari va kreditlari kiradi. Har bir manbaning o'ziga xos shartlari, foiz stavkalari va talablariga muvofiq moliyalashtirishning turli bosqichlarida qo'llaniladi. Loyihalarni moliyalashtirishdagi asosiy muammolardan biri mablag'larning yetishmovchiligi, investitsiya risklari va uzoq muddatli daromadlar kafolatining noaniqligidir. Bu esa xususiy investorlarning faolligi va ishonchini kamaytirishi mumkin. Shu sababli davlat tomonidan kafolatlar tizimini yaratish, soliqlar va boshqa to'lovlardan imtiyozlar ko'rsatish orqali yo'l

qo'yiladigan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari muhim o'rin tutadi.[1]

Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun moliyalashtirish mexanizmlarining shaffofligi, moliyaviy ta'sirlarni baholash, investitsiyaviy loyihalarining rentabelligini tahlil qilish va risklarni samarali boshqarish zarurdir. Shu yo'l bilan davlat va xususiy sektor o'rtasida barqaror va uzoq muddatli hamkorlik shakllanadi. Moliyalashtirish jarayonida shuningdek, jamoat va xususiy manfaatlar muvozanatiga alohida e'tibor qaratish lozim. Loyiha natijasi sifatida aholiga sifatli xizmatlarning taqdim etilishi va iqtisodiy jarayonlarning barqarorligi kafolatlanadi. Shu bilan birga, moliyalashtirish manbalarining tovar-foydalanish qiymati va vaqt talabiga mos kelishiga e'tibor qaratish kerak. Moliyalashtirish shakllari orasida investitsion jamg'armalar va xususiy kapital fondlari orqali moliyalashtirishning o'sib borayotgan tendensiyasi seziladi. Bu usullar loyihaning afzalliklarini ko'paytirib, risklarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat tomonidan imtiyozli kredit liniyalari va sug'urta mexanizmlarini joriy etish orqali xususiy sektor ishtirokini yanada kengaytirish mumkin.[2]

Moliyalashtirish jarayonida xalqaro tajribani hisobga olish, shu jumladan rivojlangan mamlakatlarning muvaffaqiyatli loyihalarini o'rganish va moslashtirish, shuningdek, yurtimizning iqtisodiy va huquqiy sharoitlariga mos innovatsion yondashuvlarni ishlab chiqish lozim. Ushbu jarayonlarda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni rivojlantirish katta ahamiyatga ega. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirishning eng muhim jihatlaridan biri bu investitsiyalarning samarali taqsimlanishidir. Resurslarning lozim darajada taqsimlanishi loyiha natijalarining optimal bo'lishini, shu bilan birga, davlat va jamiyat oldidagi iqtisodiy va ijtimoiy maqsadlarning amalga oshirishini ta'minlaydi. Moliyaviy boshqaruvning barqaror tizimini yaratish natijasida loyihaning bajarilish muddatlari va sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, davlat-xususiy sheriklik loyihalarida moliyalashtirish jarayonida ishtirok etuvchi taraflarning huquqiy va moliyaviy majburiyatlari aniq belgilanishi zarur. Bu esa shartnomaviy hujjatlar orqali amalga oshirilib, kelgusida nizolarni kamaytiradi va investitsiyalar

xavfsizligini ta'minlaydi.[3]

Shuningdek, moliyalashtirish rejalashtirilayotganda, iqtisodiy sharoitlar, sektorning holati, bozorning talablari va texnologik innovatsiyalar hisobga olinadi. Bu holat loyihaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga zamin yaratadi. Moliyaviy modelning moslashuvchanligi esa kutilmagan iqtisodiy o'zgarishlarga tez va samarali javob qaytarishga imkon beradi. Tashqi moliyalashtirish manbalariga murojaat etishdan oldin, loyihaning milliy qonunlarga muvofiq kelishi va moliyaviy barqarorligini ta'minlovchi ichki me'yorlarni ishlab chiqish muhimdir. Bu esa investorlarda ishonchni oshiradi va loyihaning uzoq muddatli istiqbolini kafolatlaydi. Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirishda hamkorlik tizimini yanada takomillashtirish, xususiy sektor ishtirokini ko'paytirish hamda moliyaviy risklarni kamaytirish uchun yangi instrumentlar va mexanizmlarni joriy etish dolzarb ahamiyatga ega. Masalan, kredit kafolatlari, investitsion sug'urta, foiz subsidiyalari va boshqa ilg'or moliyaviy vositalar samarali qo'llanilishi mumkin.[4]

Ushbu kabi qo'llab-quvvatlash mexanizmlari nafaqat loyihaning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi, balki xususiy sektor faylasuflarini ham ko'proq rag'batlantiradi. Bu esa o'z navbatida, yangi investitsiyalar oqimini oshiradi va iqtisodiy o'sish jarayonlarini tezlashtiradi. Moliyalashtirishning sifati va samaradorligi to'g'ridan-to'g'ri loyiha boshqaruvi sifatiga bog'liqdir. Moliyaviy nazorat, monitoring tizimining joriy etilishi, hisobotlarning aniqligi va ochiqligi – bularning barchasi loyihaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, loyihalarning moliyalashtirilishi va boshqarilishi jarayonida innovatsion texnologiyalar, jumladan, blokcheyn va raqamli moliya vositalaridan foydalanishga intilish ham sezilyapti. Bu yangi yondashuvlar moliyalashtirish resurslarining optimallashtirilishi va jarayonlarning shaffofligini oshirishga yordam beradi. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash maqsadida davlat tomonidan davlat-xususiy sheriklik loyihalariga qaratilgan maxsus fondlar tashkil etilishi salmoqli ustunlik yaratishi mumkin. Bu fondlar xususiy investorlar uchun kafolat vazifasini o'taydi va loyihalarga sarmoya kiritishni rag'batlantiradi. Muhimi, moliyalashtirish jarayonida atrof-muhit va ijtimoiy masalalarga ham

e'tibor berish zarur. Barqaror rivojlanish tamoyillari asosida olib boriladigan moliyalashtirish, nafaqat iqtisodiy samarani, balki ijtimoiy foyda va ekologik barqarorlikni ham ta'minlaydi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etiladigan loyihalarni moliyalashtirish – murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u davlat va xususiy sektor o'rtasida o'zaro manfaatlar muvozanatini ta'minlashga, moliyaviy resurslarni samarali taqsimlashga, risklarni boshqarishga, shuningdek zamonaviy moliyaviy instrumentlarni qo'llashga asoslangan. Ushbu jarayonda davlatning qo'llab-quvvatlashi va xususiy sektorning faol ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Moliyalashtirish mexanizmlarini mukammallashtirish va innovatsion yondashuvlarni joriy etish orqali mamlakatda infratuzilma va ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, shuningdek iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash mumkin. Shu bilan birga, barqaror va samarali moliyalashtirish tizimini yaratish iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim omili bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sirojov Z. Davlat -xususiy sheriklik asosida davlat ahamiyatga molik bo'lgan dasturlarni amalga oshirishda xorijiy davlatlar tajribasi// Jamiyat va boshqaruv. 2018, №2
2. Qodirov A.M, Axmediyeva A. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan foydalanishda xorij tajribasi. "Faol investitsiyalar va ijtimoiy rivojlanishning dolzarb masalalari" mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya ilmiy maqolalar va materiallar to'plami. 2019-yil 11-oktyabr.
3. Хашимова С.Н. Мамлакат иқтисодиётини ривожлантиришда давлат-хусусий шерикликнинг аҳдмияти. // Молия.Илмий журнал. №1/2020
4. Gosudarstvenno-chastnoe partnerstvo, Osnovnie printsipi finansirovaniya, Yeskomb E.R., 2019. <https://obuchalka.org/20200121117875/gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo-osnovnie-principi-finansirovaniya-ieskomb-e-r-2019.html>
5. Prakticheskoe rukovodstvo po voprosu effektivnogo upravleniya v sfere gosudarstvenno-chastnogo partnerstva. Evropeyskaya Ekonomicheskaya komissiya

OON; Nyu-York-Jeneva, 2008. https://unece.org/DAM/ceci/publications/ppp_r.pdf

6. Snelson P. Gosudarstvenno-chastnie partnerstva v stranax s perexodnoy ekonomikoy. URL: <http://www.ebrd.com>.

7. Tilabov N.T. Xususiylashtirish va davlat-xususiy sheriklik. O'quv qo'llanma. -T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi". 2022. - 278 bet.